

ZACRTANA U FOJNICI, DOGOVORENA U DAYTONU, RAZVALJENA NA TERENU

Legalne bosanskohercegovačke vlasti su platformu za daytonske pregovore objelodanili na sjednici Izvršnog odbora SDA u Fojnici. Ratni zločinci sa Pala su to učinili na skupštini. Takozvanoj, ali skupštini. Od onog što je zacrtano u Fojnici, veliki dio je ostvaren. Na direktive sa Pala, u Daytonu se nije obazirao niko, čak ni Slobodan Milošević. Tako je sklopljen sporazum i tako je u vojnoj bazi rođeno vanbračno dijete: država kojoj će babica biti NATO pakt, a kumovi – Bill Clinton i Richard Holbrooke. Očinstvo će ravnopravno podijeliti Alija Izetbegović, Franjo Tuđman i Slobodan Milošević. Ima indicija da ova posljednja dvojica ne žele da plaćaju alimentaciju

Piše: Zoran PIROLIĆ

FOJNICA, PALE, DAYTON: Desetak dana uoči početka pregovora u Daytonu, pregovaračka pozicija bosanskohercegovačke delegacije je formulirana na sjednici Izvršnog odbora Stranke demokratske akcije u Fojnici. Polazište za pregovore je u dvadeset jednoj tački izložio predsjednik Predsjedništva BiH i vođa SDA Alija Izetbegović. Neobično je da je o tako značajnom dokumentu za sudbinu BiH raspravljano u jednom tijelu, makar i vodeće stranke, a ne u parlamentu ili Predsjedništvu države. Ovaj potez predsjednika i vodeće snage u zemlji je mnoge podsjetio na prošli režim kada su ključne odluke donošene u zatvorenim partijskim krugovima, a zatim formalno aminovane u skupštini ili državnim tijelima. Kako bi rekli Amerikanci, stare navike teško umiru.

Nekako uporedo sa skupom SDA u Fojnici, Karadžićevi Srbi su na sjednici svog parlamenta usvojili platformu za Dayton sa strateškim ciljevima koji su trebali biti sveto slovo za paljansku delegaciju. Doduše, već od početka nije bilo jasno šta će o tim strateškim ciljevima misliti neosporni vođa srpske delegacije, Slobodan Milošević, čija je štampa u Beogradu zloslutno ocijenila platformu paljanskih Srba kao megalomansku i nerealanu preko svake granice.

JEDNA DRŽAVA, TRI NARODA, JEDANAEST USTAVA: Sada, kada su na dokumente u Daytonu stavljeni parafi predsjednika tri države, Alije Izetbegovića, Franje Tuđmana i Slobodana Miloševića, može se konstatovati da je bosanskohercegovački predsjednik u dalekom američkom gradu bio mnogo uspješniji od Srba sa Pala. Najveći znak pitanja nalazi se nad prvom tačkom platforme iz Fojnice, kojom se traži očuvanje cjelovite i suverene BiH. Formal-

no, priznanjem Bosne u njenim međunarodnim granicama od strane Srbije i stvaranjem više zajedničkih institucija buduće države, nego što se prije Daytona moglo očekivati, taj je cilj postignut. Da bi komplikirana ustavna struktura (u budućoj Bosni će postojati čak 11 ustava) mogla da funkcioniše, neophodna je politička volja u korist zajedničke države, koja za sada postoji samo kod bošnjačke strane.

U trećoj tački platforme iz Fojnice, predsjednik Izetbegović traži cjelovitu Bosnu, ali i državu koja može funkcionirati. Još u Fojnici, bosanski predsjednik je bio svjestan da su ova dva stava protivrječna, a nakon Daytona nije nimalo jasnije u kojoj će mjeri buduća bosanska država biti djelotvorna.

U Daytonu je učinjen novi korak u jačanju bošnjačko-hrvatske federacije, čime je ispunjen još jedan od zahtjeva bosanskohercegovačke delegacije.

DOBRE STRANE SPORAZUMA: U teritorijalnim pitanjima ostalo je neriješeno pitanje Brčkog. Bosanska strana je, što nije bilo sasvim očekivano, dobila sasvim pristojnu vezu između Goražda i Sarajeva. Najefektniji je rezultat dobijanje jedinstvenog glavnog grada. Karadžićevi Srbi su u glavnom gradu u minusu za Ilidžu, Vogošću, Ilijaš, Hadžići i Grbavicu. Manje ili više, ostvareni su i svi ostali zahtjevi iz fojničkog dokumenta, kojeg je predsjednik Izetbegović u svom diplomatskom prtljagu ponio u Dayton. U Bosnu će (ako ne bude spektakularnih iznenađenja), doći snažne zapadne trupe za implementaciju sporazuma, hrvatska vojska će se povući 30 dana nakon potpisivanja u Parizu, a embargo na naoružavanje bosanskohercegovačke armije je već ukinut. Sponzori daytonskog sporazuma su se obavezali na pomoć u ekonomskoj obnovi Bosne, kao i na otvaranje kase prilikom

povratka izbjeglica. U BiH će biti održani direktni demokratski izbori, u vrijeme dok se u zemlji budu nalazile snage NATO-a i drugih zemalja za sprovođenje mirovnog sporazuma. Hrvatska i Srbija su se odrekle pretenzija prema teritoriji BiH, a SAD su dale obećanje, doduše verbalno, da će osposobiti Armiju BiH da sama brani zemlju.

Da čovjek prosto protrlja oči od nevjerovanja. Najveći dio fojničke platforme je u Daytonu ostvaren, i to je za bosanskohercegovačku delegaciju svakako veliki plus. Neki zahtjevi, oko kojih javnost u BiH sada izražava nezadovoljstvo, nisu bili ni uključeni u fojnički dokument. Riječ je o vraćanju bosanske Posavine, Doboja, mjesta u Podrinju u kojima je prije rata živjelo većinsko bošnjačko stanovništvo. Ili su Amerikanci prije Daytona nekome u vrhu bosanskih vlasti dali mig šta je realno, a šta nerealanu ostvariti u mirovnim pregovorima, ili je riječ o dobroj političkoj procjeni šta se može postići u ranije utvrđenom procentu od 51 odsto teritorije za bošnjačko-hrvatsku federaciju, a 49 odsto za Karadžićeve Srbe.

Ovi potonji su neslavno propali sa svojim "strateškim ciljevima", za čije bi ostvarenje i 80 procenata bosanske teritorije bilo malo. Krajišnik i bratija nisu dobili "srpsko Sarajevo", nisu ostvarili izlazak na Unu i Neretvu, nisu dobili dijelove Mostara i Jajca, izlazak na more sasvim je nesiguran, nisu dobili dijelove Grmeča i Podgrmeča koje su izgubili od hrvatskih snaga i petog korpusa Armije BiH. Posebno je bolan udarac što su mirovni posrednici u Daytonu (a izgleda i Slobodan Milošević) hladno prešli preko zahtjeva s Pala da im se posebnom odredbom u budućnosti omogućuje ujedinjenje sa Srbijom.

DAMOKLOV MAČ I TEORIJA PRAVA: Ni bosanski Hrvati nisu pretjerano zadovoljni daytonskim sporazumom iako

je, po riječima predsjednika Tuđmana, "uspjeh što se došlo do sporazuma o miru u jednoj od najzamršenijih kriza današnjeg svijeta, a nijedan rat i nijedna mirovna konferencija nisu se završili bez kompromisa". Predsjednik bošnjačko-hrvatske federacije **Krešimir Zubak**, koji izgleda ne namjerava da povuče svoju ostavku, ima nešto drugačije mišljenje. "Sporazum je nepovoljan po hrvatski i bošnjački narod", kaže Zubak, misleći prije svega na bosansku Posavinu koja je ustupljena srpskoj republici u BiH.

Ono što, međutim, kao Damoklov mač visi nad cijelim paketom iz Daytonu je pitanje njegovog sprovođenja. Samim dolaskom IFOR-a u Bosnu, sporazum neće biti automatski realizovan. Poseban je problem funkcioniranja nove države. Sarajevski profesor **Edin Šarčević**, koji sada predaje na Univerzitetu u Leipzigu, kaže da "teorija države i prava ne poznaje državu poput daytonske BiH". Ustav je apstrahirao građane BiH i polazi od etničkih principa, koji u sebi latentno nose mogućnost buduće destrukcije ove zemlje. Ovaj profesor nije usamljen u svom mišljenju. Mnogo je onih na Zapadu koji smatraju da je ovakvim rješenjem u Bosnu uključen detonator koji je sutra može razbiti na dvije pa možda i tri države. U mnogim se komentarima isti-

če da predsjednici Tuđman i Milošević zapravo jedini mogu da zadovoljno trljaju ruke nakon daytonskih pregovora. Još prije nego što se znalo da će se jedna od posljednjih epizoda u rješavanju bosanskog konflikta odigrati u zračnoj bazi Wright Patterson u Daytonu, vođa opozicione Muslimansko-bošnjačke organizacije **Adil Zulfikarpašić** je konstatovao da davanje pola Bosne Srbiji, a pola Hrvatskoj znači definitivnu podjelu ove zemlje.

"U toj Bosni, koja se bude pripojila Hrvatskoj, ostaće granica HVO, biće to teritorija u koju će se ići, kao nekada u Sovjetski Savez, sa bezbroj provjera, papira i poniženja. Tako će Bošnjaci ići u Hrvatsku i kroz Hrvatsku, eventualno u Evropu. To nije ništa drugo, nego stvaranje od Muslimana građana drugog reda", rekao je Zulfikarpašić. Gledana iz ovog ugla, uvjetna bosanska pobjeda u Daytonu je još uvijek samo pobjeda na papiru. Tačka 21, koja završava listu ciljeva iz Fojnice, kaže da ništa nije dogovoreno dok sve nije dogovo-

reno. Možda bi njoj trebalo dodati samo jednu rečenicu. Ništa nije urađeno dok sve što je dogovoreno u Daytonu nije sprovedeno.

MOMČILO U ZEMLJI ČUDA: Najveća tajna u daytonskim pregovorima bile su nove političke mape Bosne i Hercegovine. Momčilo Krajišnik, poznat i kao vođa takozvanog "sarajevskog lobija" u paljanskom vrhu, ljutito je konstatovao da su on i ostali članovi delegacije bosanskih Srba u Daytonu vidjeli novu političku kartu Bosne dva sata nakon što je predsjednik Clinton javio svi-

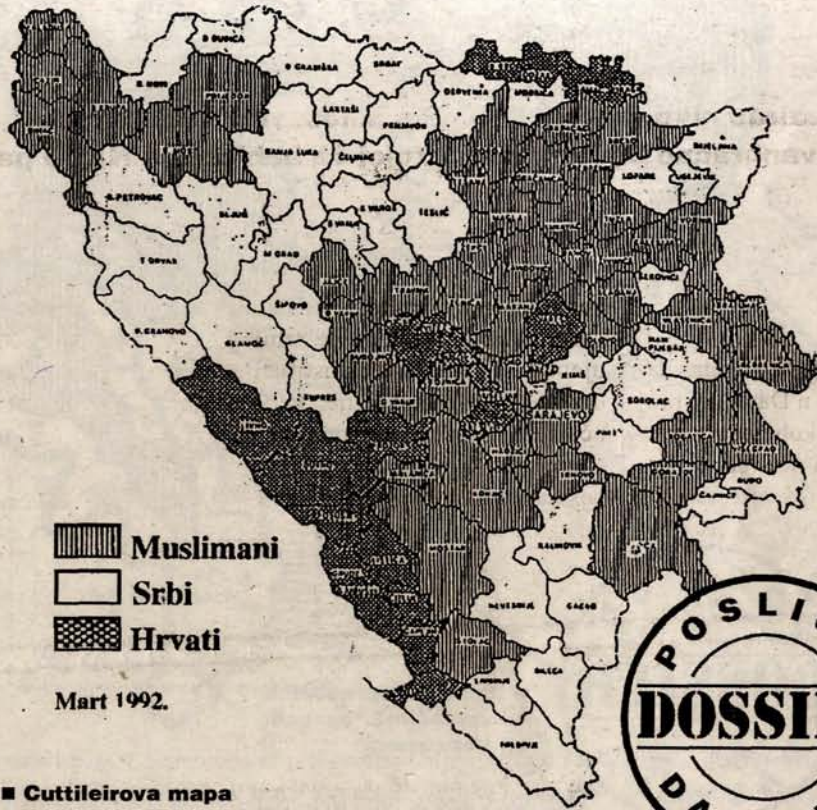
ma. Cuttileirov plan je prvi ponudio podjelu Bosne po etničkom principu. Osnovna jedinica podjele bila je općina, sa apsolutnom ili relativnom većinom jednog naroda. Osnova za ovaj plan bio je popis stanovništva iz 1991. godine. Općine s većinskim bošnjačkim stanovništvom činile su 44 procenta državne teritorije, a većinskim srpskim stanovništvom nešto manje od 44 procenta, dok je dvanaest odsto konstitutivnih jedinica pripalo hrvatskom narodu u Bosni. Plan je bio nevjerojatno složen, a podjela šokantna,

jer je prvi put kao princip uvela ono što su građani BiH tada smatrali virusom zla – etničku pripadnost. Još je šokantnije bilo to što je u Lisabonu tu podjelu prihvatio i Alija Izetbegović, koji je u pregovorima s **Matom Bobanom** (HDZ) i **Radovanom Karadžićem** (SDS), sudjelovao kao predsjednik SDA. Po povratku iz Lisabona u Sarajevo, Izetbegović u februaru odustaje od etničke podjele Bosne, čime izaziva gnjev vođa druge dvije nacionalne partije.

Da li je prihvatanjem lisabonskog plana podjele Bosne mogao biti izbjegnuta rat u ovoj zemlji? Odgovor mora biti negativan. Podjela zemlje, onako kako ju je zamislio sivi portugalski birokrata i ka-

ko su je parafirala trojica vođa nacionalnih stranaka, nikada ne bi mogla biti izvedena na miran način. Samo dva dana nakon lisabonskog susreta, u austrijskom gradu Grazu je došlo do tajnog srpsko-hrvatskog susreta o podjeli Bosne. Radovan Karadžić je tog 26. februara 1992. godine za bosanske Srbe zatražio stvaranje sjevernog koridora u Posavini, dok je **Josip Manolić**, koji je predstavljao Hrvate, na dnevni red stavio preseljenje naroda. Velika trgovina Bosnom mogla je da se nastavi.

SRBI PROTIV CIJELOG SVIJETA: Ne znam da li Radovan Karadžić još uvijek ima naličje – pero koje mu je drugog maja 1993. godine u Atini dao grčki premijer **Konstantin Mitsotakis** da drhtućom rukom potpiše Vance-Owenov plan o Bosni. Plan su ranije potpisali hrvatski predsjednik **Franjo Tuđman** i poslije Alija Izetbegović. Poslije atenske konferencije, na kojoj je izvršen strahovit pritisak na Karadžića da potpiše Vance-Owenov plan, nastupio je politički cirkus koji bi se mogao nazvati "Srbi protiv

 Muslimani
 Srbi
 Hrvati

Mart 1992.

■ Cuttileirova mapa

jetu da je postignut sporazum. Iako je ceremonija parafiranja mirovnog sporazuma u Daytonu održana 21. novembra, mape su se i u Sarajevu pojavile tek 24. novembra.

U svim dosadašnjim pregovorima o Bosni, teritorijalna podjela ove zemlje bila je glavni kamen spoticanja i daleko najteži posao. Na terenu, taj posao se uglavnom izvodio ognjem i mačem.

KRATKA POVIJEST DIJELJENJA BOSNE: Upitan na konferenciji za novinare u Sarajevu, neposredno po dolasku iz Daytonu, da li je lisabonski plan o Bosni bio bolji od daytonskog sporazuma, predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović je za trenutak razmislio i odgovorio: "Ne, nije". On je, ipak, priznao da se između ta dva plana odigralo strašno uništavanje Bosne i da je oko 200 hiljada ljudi izgubilo život.

Dugo je vremena postojala fama da je lisabonski plan o podjeli BiH, kojeg je pripremao portugalski diplomata **Jose Cuttileiro**, mogao spasiti Bosnu od rata i razaranja, ali su te tvrdnje uvijek bile na staklenim noga-

cijelog svijeta”.

Na Skupštini samoproglašene “republike Srpske” na Palama, Vance-Owenov plan je odbačen. Nisu pomogla ni ubjeđivanja “oca nacije”, predsjednika ostatka Jugoslavije Dobrice Ćosića.

“Cijeli projekat provincija i BiH je istorijski privremen”, rekao je na Palama Ćosić. “Braćo i sestre, Alijina država ne postoji. Islamska država više ne postoji. S tim je gotovo. Mi to moramo shvatiti. Postojeća federacija koja još uvijek nije pravedna, ali će biti. U svakom mjestu u kojem postoji srpska kuća i srpsko imanje, i gdje se govori srpski, biće srpska država”.

Ni dramatični pledoaje jednog od tvoraca famoznog Memoranduma Srpske akademije nauka nije donio rezultate. Karadžić i Srbi su, najprije na skupštini, a zatim na referendumu, odbili Vance-Owenov plan. Uprkos gromoglasnim prijetnjama Zapada, Srbima se zbog odbijanja plana ništa nije desilo. Po tom planu, Bosna bi bila sastavljena od deset provincija: tri sa bošnjačkom većinom, tri sa srpskom većinom, dvije sa hrvatskom, jednu mješovitu bošnjačko-hrvatsku i Sarajevo sa posebnim statusom. Po mnogim mišljenjima, bio je to posljednji pravi pokušaj da se sačuva multietnička BiH, ali se on nasukao na sprudove srpskog odbijanja.

PLAN SMRTI: U septembru 1993. godine, u Genevi je započelo novo seciranje Bosne. Plan **David** **Owena** i **Thorvalda Stoltenberga** predviđao je stvaranje tri nacionalne republike u Bosni: bošnjačku na 33,3 procenta teritorije, hrvatsku sa oko 17,5 procenta i srpsku sa 49 procenta. Ponuđena mapa predstavljala je pravu zbrku. Teritorije su bile povezane koridorima, nadvožnjacima i podvožnjacima, razdvojene zidovima i podijeljene bez ikakve logike. Pravi recept za novi rat bez oklijevanja. Umorni i obeshrabreni Izetbegović u jednom je trenutku bio gotovo spreman da prihvati plan, koji je značio smrtnu presudu Bosni.

Svjestan da plan nagrađuje rezultate agresije i srpska teritorijalna osvajanja, Karadžić je večeri provodio u jednom kasinu u Genevi i u Palaču nacija dolazio s velikim podožnjacima. U bosanskohercegovačkoj delegaciji je bio i **Fikret Abdić**, ali je njegov razlaz s

Izetbegovićem već tada bio definitivn.

Izetbegović je još u Genevi odbio Owen-Stoltenbergov plan, da bi mu mjesec dana kasnije, na britanskom ratnom brodu “Invincible” u Jadranskom moru, bio ponuđen sraman i ponižavajući prijedlog: 53 procenta Bosne za Srbe, 17 procenta za Hrvate i ostatak za Bošnjake. Djelimičan pogled na mapu je bio dovoljan za zaključak da bošnjačka država nipošto ne bi mogla preživjeti.

odbili Karadžićevi Srbi iako im je Zapad prijetio težim mjerama nego ikada ranije. Od toga, naravno, nije bilo ništa, iako je Karadžić gundao o “američkom diktatu”, zavjeri protiv Srba, nepravednom miru i slično.

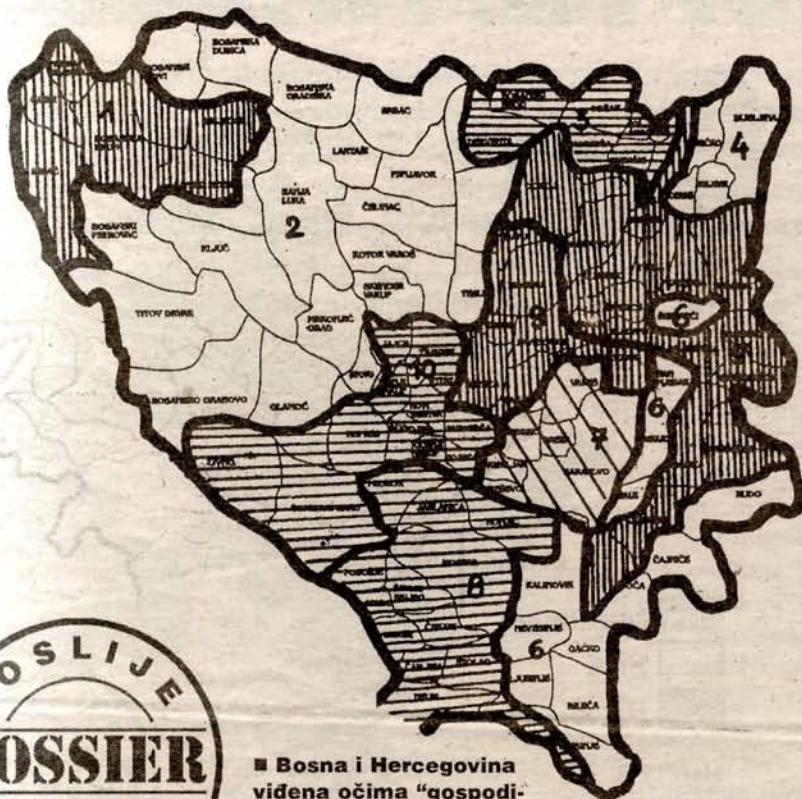
Odgovor je došao s malo očekivane strane. Milošević je zatvorio granicu na Drini i zaveo sankcije protiv svoje prekodrinske braće.

Gnjevni **Zoran Lilić**, predsjednik ostatka

Jugoslavije, grmio je na Karadžića, Krajišnika i ostalu zločinačku bratiju: “Koliko su puta obećali da neće granatirati Sarajevo i nastavljati agoniju civila u tom gradu? Koliko su puta obećali da će uhapsiti bande i paravojne jedinice koje teroriju civile i gaze dostojanstvo Srba?”

DAYTON, KRUG SE ZATVARA: Riječi predsjednika skraćene Jugoslavije u Daytonu je dopunio srbijanski predsjednik Slobodan Milošević, koji je premijeru Silajdžiću rekao: “Vi ste zaradili Sarajevo, ostajući u njemu tri godine dok je bilo granatirano”.

Sadašnje, režirane demonstracije djece i studenata u takozvanom “srpskom Sarajevu” govore

Karadžić je u svom stilu predložio da izgradi tunel za opkoljeno Sarajevo, kako bi njegovi stanovnici imali vezu sa svijetom. Predsjednik Izetbegović je ponuđeni plan hladno i bez oklijevanja odbio.

KONTAKT-GRUPA, UZMI ILI OSTAVI: Govoreći jednom prilikom o predstavnicima petočlane Kontakt-grupe s kojima je razgovarao o novom planu za Bosnu, član Predsjedništva BiH **Ejup Ganić** je rekao: “Sjedili smo s njima iznad mape. Neki od njih su pokušavali da nađu Banja Luku na Romaniji. Drugi nisu znali gdje ko živi”.

U julu 1994. godine, Kontakt-grupa je ipak uspjela da napravi novi mirovni plan za Bosnu, kojim je 51 procent teritorije trebao da pripadne bošnjačko-hrvatskoj federaciji, a 49 procenta samozvanoj srpskoj republici u Bosni. Bio je to odnos koji je zadržan i u daytonskom sporazumu. Po tom planu, Srebrenica, Žepa i Goražde su trebali da budu povezani posebnim koridorom sa Sarajevom. Glavnom bosanskom gradu je određena sudbina protektorata Ujedinjenih nacija.

Plan, ponuđen na principu “uzmi ili ostavi”, odmah su prihvatili najviši predstavnici bošnjačko-hrvatske federacije, ali su ga

da se paljansko rukovodstvo neće ustezati da na svaki način spriječi sprovođenje onih dijelova sporazuma iz Daytonu koji im ne odgovaraju. Ironično je da se oni koji su tri i po godine u Sarajevu počimili najužasnije zločine sada uživljavaju u ulogu tobožnjih žrtava i ljudi pogođenih nepravdom visoke svjetske politike. Sporazum iz Daytonu predstavlja kompromis, ali je ključno pitanje da li će i takav kompromisan plan biti sproveden.

Za Bosnu je i te kako značajno pitanje Brčkog, kao luka na Savi, jer će bez njega srednjoevropska komponenta bosanskohercegovačke države biti suštinski umanjena. Ako se nakon parlamentarnih izbora nešto bitno ne promijeni u samoproglašenoj srpskoj republici, u rješavanju pitanja Brčkog ne može se očekivati nikakav napredak. Samo naivni mogu vjerovati da će koridor za Goražde biti dobijen bez ikakvih problema.

Od neuspjelih pregovora u Lisabonu, do završne faze u Daytonu, međunarodna zajednica je napravila čitav krug u rješavanju bosanske krize, kojeg je bilo moguće zatvoriti samo kada su SAD u pregovaračkom procesu na tas mirovnog rješenja stavile svo-

ju moć i uticaj. Paljanski režim je dotjeran do zida, a Milošević je, s oreolom mirotvorca, promovisan u status ne pretjerano obljubljenog saveznika. Ovoga puta, mir samo što nije zakoračio u Bosnu, ali je malo onih koji sada mogu reći šta će biti s Bosnom u miru.

KADA KRENE AVION IZ TREBINJA: U razgovoru za paljansku televiziju, koja se sve više pretvara u lični medij vođe paljanskih Srba, Radovan Karadžić je izjavio da je njegovom, "međunarodno priznatom entitetu" potrebno proširenje posavskog koridora na 20 kilometara, kako bi se avionima mogla prevoziti lako kvarljiva roba iz Trebinja u Banja Luku. To je do sada, svakako, najoriginalnije objašnjenje za proširenje koridora, mada bi neko mogao postaviti pitanje zašto ti avioni ne bi mogli da lete preko srednje Bosne, ili, otкуда uopšte avioni u Trebinju!?

Iako su pitanja privrednog razvoja u ratu u Bosni bila od sekundarnog značaja, sada, kada je poslije Daytona mir sasvim izgledan, stvari se potpuno mijenjaju. Privreda će sve više dolaziti u prvi plan i ona bi mogla da bude jedan od najjačih integracionih elemenata u BiH. Pošto je daytonskim sporazumom Bosna podijeljena na dvije države, postavlja se pitanje koja je od dvije države dobila više privrednih kapaciteta. Prema prijeratnom stanju, neuporedivo bolje je prošla bošnjačko-hrvatska federacija, jer se na njejoj teritoriji nalaze najjači industrijski i privredni kapaciteti BiH: proizvodnja u bazno energetske industriji, te kapaciteti u metalnoj, automobilskoj, papirnoj, celuloznoj i drugoj privredi. Druga strana medalje je da je veliki dio tih kapaciteta teško oštećen, ili je proizvodnja u njima smanjena do nezanemarljivog nivoa. Izuzetak, naravno, predstavlja namjenska proizvodnja. Najveći bosanskohercegovački privredni centri: Sarajevo, Tuzla, Zenica, Mostar i Bugojno pripali su Federaciji. Jedini veliki privredni centar u srpskoj republici je Banja Luka, čiji najveći privredni kolektivi poput "Rudi Čajaveca", Jelšingrada, "Vitaminke" i "Incela" nisu oštećeni u ratnim dejstvima. Njihova vrijednost je dubiozna, jer su odsječeni od ostalog dijela BiH, a nepoznato je koliko je strojeva i opreme odneseno u Srbiju.

KO ĆE IMATI VIŠE ENERGIJE: Na teritoriji srpskog entiteta nalazi se i jedna bosanskohercegovačka rafinerija nafte, ona u Bosanskom Brodu, ali je ona početkom rata toliko razorena, da je veliko pitanje da li će ikada biti obnovljena. Veliku vrijednost, svakako, predstavlja i bosanska Posavina sa

najplodnijim zemljištem u cijeloj zemlji i razvijenom privredom. U tom smislu su sasvim razumljivi protesti bosanskih Hrvata što je ovaj dio zemlje na osnovu potpuno neprihvatljivih i nejasnih kriterija prepušten srpskoj državici. Ako se ostvari "scenari najgoreg slučaja" i dođe do stvarne podjele BiH, taj dio zemlje će se pripojiti Srbiji!

U energetske pogledu,

federacija je u Daytonu bolje prošla od samoproglašene "Republike Srpske". Nezadovoljni Momčilo Krajišnik, predsjednik paljanskog parlamenata, rekao je da su "u Jajcu dvije hidroelektrane pripale Muslimanima, dok je nama pripala samo elektrana u mjestu Bočac". Federaciji su pripale hidroelektrane Rama, Jablanica, Grabovica i Salakovac u slivu Neretve, termoelektrane Lukavac I i II, Kakanj i Zenica, dok su značajniji izvori električne energije za paljanske Srbe još višegradska hidroelektrana i famozna termoelektrana u Gacku.

Najveći rudnici uglja, gvožđa, boksita i soli se takođe nalaze na federalnoj teritoriji. U pogledu komunikacija, daytonska podjela Bosne je oštetila Federaciju za direktnu željezničku vezu od mora, preko Sarajeva i Zenice, koja se prekida kod Doboja, koji je pripao srpskom entitetu. Vraćanje Mrkonjić-Grada bosanskim Srbima prekinuće putnu komunikaciju između Jajca i Bihaća, preko puta AVNOJ-a. "Kada su nam Muslimani dali ovaj bubreg, mi smo se i sami čudili", rekao je Momčilo Krajišnik, komentarišući vraćanje dijela teritorije kod Šipova i Mrkonjić-Grada. Ako između dva sastavna dijela bosanskohercegovačke unije ostane

manji ili veći berlinski zid, ova će se zemlja morati odreći sna o izgradnji supermodernog auto-puta između Bosanskog Šamca, Doboja, Zenice, Sarajeva, Mostara i obale Jadranskog mora. Neposredno prije rata, govorilo se o velikom interesu jednog kuvaitskog konzorcija da uložiti petrodolara u izgradnju ovog auto-puta, ali su što rat u Zalivu, što rat u Bosni i podjela ove zemlje vjerovatno onemogućili ovaj poduhvat za sva vremena.

U DRUŠTVU SIROMAŠNIH: Veliko je pitanje kakva je sada vrijednost bosanskohercegovačke privrede i da li će ova podjela bilo šta donijeti članicama Unije. Privredni stručnjaci govore da su ratna razaranja u Bosni ostavila takve posljedice koje će se osjećati sljedećih 30-50 godina. Neposredno pred rat nacionalni dohodak po glavi stanovnika je u Bosni iznosio oko 2.000 dolara. Sadašnji, nepotpuni i neprecizni podaci kažu da je taj dohodak manji od 200 dolara po stanovniku. Time se BiH uvrstila među najsiromašnije zemlje u svijetu i svaka podjela uništenih i zas-

tarjelih privrednih postrojenja je zapravo podjela siromaštva. Prije rata u Bosni je bilo oko 140.000 registriranih firmi, od kojih su tri četvrtine prestale sa radom. Ukupna ratna šteta se u nekim pesimističnijim viđenjima procjenjuje i na 150 milijardi dolara, što je brojka koju bi teško nadoknadile i najbogatije zemlje na svijetu.

Prvi ljudi oba sastavna dijela bosanskohercegovačke unije sada izražavaju nadu da će u okviru takozvanog Maršalovog plana za Bosnu dobiti velika sredstva za obnovu zemlje, ali su te želje još uvijek nalik na veliki i šareni mjehur od sapunice. Ako je tačna tvrdnja predsjednika Izetbegovića da će do djela sredstava za rekonstrukciju i obnovu zavisiti od stupnja poštivanja ljudskih prava, srpski dio unije najprije treba obaviti radikalnu političku rekonstrukciju da bi mogao računati na novac iz svijeta za privrednu obnovu.

Doktor Dragoljub Stojanov, profesor Ekonomskog fakulteta u Sarajevu, kaže da "feudi u Bosni vode ka siromaštvu" i da je jedino rješenje za građane BiH veliko, po mogućnosti što veće ekonomsko područje. Ekonomski integracioni procesi u BiH nesumnjivo će dovesti i do povezivanja u drugim

oblastima, pa i do toga da stanovnici Hadžića, na primjer, dođu na neku kulturnu priredbu ili nogometnu utakmicu u Sarajevu. Bosanskohercegovačka privreda, rascjepkana daytonskim rješenjem i podjelom zemlje, sama će razvijati veze između svojih nekadašnjih dijelova u različitim krajevima zemlje. Kako bi rekao profesor Stojanov, sada smo umjesto švicarskog standarda i demokratije dobili zemlju koja podsjeća na švicarski sir.

BOSNA NA DAYTONSKI NAČIN: Neizbježni CNN, najpoznatiji televizijski informativni kanal u svijetu, direktno je prenio globalnom auditoriju završnu scenu iz Dayton, koja je u najboljoj tradiciji američkog političkog marketinga trebala da pokaže rađanje nove države. Bosna na daytonski način za sada postoji samo na papiru. Kako će izgledati u stvarnosti, teško je reći, ali je u dalekom američkom gradu nesumnjivo stvorena jedna od najkompliciranijih i najneobičnijih država na svijetu.

"Televizijsko izvještavanje je ostavilo utisak da je ovo rat između ljudi čija se imena ne mogu izgovoriti, koji sebi rade nevjerojatne stvari iz razloga koje je nemoguće shvatiti", napisao je ugledni *New York Times* o medijskom pokrivanju rata u Bosni. Za većinu ljudi u svijetu, i političko rješenje za Bosnu je potpuno nerazumljivo, ali će se malo ko o tome brinuti. Oni neće živjeti u toj državi, a tri bosanska naroda će na vlastitoj koži provjeriti blagodeti života u državi koja je stvorena u američkoj političkoj laboratoriji.

"Nije to savršen dokument, realizacija će biti teška koliko i pregovori", priznao je **Richard Holbrooke**, američki državni podsekretar i jedan od glavnih arhitekata daytonskog sporazuma. Bosanski predsjednik Alija Izetbegović smatra da je dogovor u Daytonu označio očuvanje Bosne i Hercegovine kao neovisne i suverne države. On smatra da će procesi u ovoj zemlji krenuti u pravcu integracije BiH. **Dezintegracija je već pokušana i doživjela je neuspjeh**, izjavio je Izetbegović u Sarajevu.

POLITIČKI MRTVAC I DEZINTEGRACIONI KLIPOVI: Radovan Karadžić, dobro uzdrmani vođa oslabljenog režima na Palama, kaže da će se potruditi da u budućnosti u novu bosansku državu ubaci što je moguće više dezintegracionih klipova. On kaže da srpski entitet u Bosni ima više ovlaštenja nego Slovenija u bivšoj Jugosla-

viji na osnovu Ustava iz 1974. godine. Prva tvrdnja je dijelom netačna, dijelom tačna. Karadžić je politički mrtvac i sada se samo traže načini da se on ukloni iz političke strukture bosanskih Srba na način koji će najma-

ku iz SAD. On je, doduše, priznao da nije uspio u nastojanju da čitava bosanska Posavina uđe u sastav bošnjačko-hrvatske federacije. Hrvatski predsjednik, koji voli da crta mape na salvetama, nije ni riječju spomenuo moguće srpsko-hrvatske dogovore o podjeli Bosne.

KRAJ BOSNE ILI RUŠENJE VELIKE SRBIJE: Srbijanski predsjednik Slobodan Milošević bio je mnogo otvoreniji i rekao je da je pitanje bosanske Posavine znatno ranije dogovorio s Tuđmanom. Iako je predsjednik Izetbegović u Sarajevu rekao da je daytonski sporazum označio kraj velikosrpskog projekta, mnogo je više u svijetu onih koji tvrde da je u Daytonu odigrana predstava koja je označila kraj multietničke Bosne. Ozbiljni analitičari u svijetu smatraju da je za održanje jedinstvene i ekonomski integrirane Bosne potrebno dugotrajno međunarodno prisustvo, znatno

■ Daytonska mapa

ne naškoditi srbijanskom predsjedniku Slobodanu Miloševiću. Tačno je da u samoproglašenoj "Republici Srpskoj" ima malo onih koji BiH vide kao svoju pravu domovinu, ali se stvari mogu promijeniti već nakon prvih izbora.

U skladu s dobro poznatom hrvatskom kooperativnošću, Hrvatska je bez mnogo zakeranja prihvatila daytonske dokumente. Hrvatska je s gledišta vlastitih nacionalnih interesa iz ovih pregovora izašla kao pobjednik, ostvarivši sve što je mogla, trijumfalno je konstatirao predsjednik Tuđman po povrat-

duže od jednogodišnjeg mandata međunarodnih snaga za implementaciju (IFOR).

Bosanski politički krugovi, a posebno predsjednik Izetbegović i premijer **Haris Silajdžić** smatraju da je jedinstveno Sarajevo jezgro buduće integracije BiH. Najveći uspjeh bosanskohercegovačke delegacije u Daytonu svakako je sporazum o jedinstvenom Sarajevu, koji je, objektivno, prevazišao očekivanja ovdašnje javnosti koja bi se zadovoljila i sa međunarodnim protektoratom nad glavnim bosanskim gradom. Režirani mitinzi na Grbavici, Ilidži i u Vogošći, na kojima se govori o odbrani "srpskog Sarajeva" do posljednje kapi krvi, ne mogu sa-

■ Čemu ko aplaudira

kriti strah od ustupanja tih dijelova grada federalnim vlastima. Ako je tačna procjena **Krisa Janowskog**, predstavnika UNHCR-a u Sarajevu, da u tim dijelovima grada živi između 30 i 40 hiljada ljudi, i ako se može vjerovati ocjenama stranih vojnih stručnjaka da je iz tih dijelova glavnog bosanskog grada regrutovano oko četiri do pet hiljada vojnika, barem polovina te populacije neće ostati u Sarajevu. Teško je vjerovati da oni koji su granatirali Sarajevo i sudjelovali u najvećem razaranju grada u njegovoj historiji mogu ostati u Sarajevu sa svojim porodicama.

Predsjednik ostatka Jugoslavije, **Zoran Lilić**, tvrdi da se do pariške konferencije, na kojoj će u decembru biti svečano potpisan mirovni sporazum o Bosni, neke stvari u daytonskom dokumentu mogu izmijeniti. Lilić misli prije svega na status Sarajeva, ali je mala vjerovatnoća da bi bosanskohercegovačka vlast pristala na nove pregovore o glavnom gradu. Jedna američka popularna pjesmica kaže da "ništa nije gotovo dok nije gotovo", ali je za bosansku stranu u daytonskom sporazumu sve gotovo, osim položaja Brčkog. Ponovno otvaranje sarajevskog dosjea moglo bi da sruši cijelu zgradu američkog mirovnog plana i tim američkog predsjednika **Billa Clintona**, koji je cijelu stvar u Daytonu doveo do kraja, savršeno je svjestan te opasnosti.

SVE NAŠE MINE: Potpuno je smiješna i neosnovana tvrdnja paljanskih vođa da stvaranjem jedinstvenog Sarajeva međunarodna zajednica nije ništa riješila, nego je stvorila novi problem. Primjeri Jerusalema, Berlina, Bejruta i Nikozije govore da podijeljeni gradovi postaju problemi sami za sebe, koji često prevazilaze prvobitne probleme i postaju simboli nemoći i nesposobnosti međunarodne zajednice da efikasno rješava krize i sukobe u svijetu. Na širem planu, rađa se ista prijetnja i za cijelu BiH. **Morton Abramowitz**, veliki prijatelj Bosne i predsjednik uticajne Carnegie fondacije za međunarodni mir, smatra da sa ovakvim rješenjem samoproglašena "republika Srpska" neće dugo ostati povezana sa bošnjačko-hrvatskom federacijom. "Privlačna sila između Hrvatske i Hrvata u BiH i njihova želja da ne ostanu sami sa Muslimanima, završice tako što će Zagreb usisati veliki dio Bosne", smatra Abramowitz.

Iako najviše političke ličnosti BiH zrače umjerenim optimizmom, prave teškoće će nastati kada jedan krajnje složeni državni sporazum bude isproban u praksi. Pred početak pregovora u Daytonu, američki eksperti upozorili su da se u svakom predloženom dokumentu za Bosnu nalazi po nekoliko mina. Ne bi bilo veliko iznenađenje da te mine počnu da eksplodiraju onog trenutka kada daytonska Bosna sa svojim nevjerovatnim političkim sistemom počne da funkcionira. ■

Ekskluzivno za Dane piše:

član bh. pregovaračkog tima, ministar dr Hasan Muratović

ZASTO VJERUJEM U DAYTON

Postoji interes i odlučnost najrelevantnijih faktora da dođe do mirovnog rješenja i da se ovo implementira.

Akcije najuticajnijih zemalja (osim možda Ruske Federacije) su sinhroniziranije nego ikada ranije u toku rata.

U svojim nastojanjima i akcijama, SAD i ostale članice Kontakt — grupe, te NATO učinili su korake koji im ne dozvoljavaju da se zaustave bez političkih posljedica.

Milošević je odlučio da prekine rat; uvidio je da ne može uspjeti sa onim zbog čega je rat započeo.

Milošević zaista želi da se riješi Karadžića i njegovih sljedbenika.

Ovo je prvi prijedlog sporazuma u kojem je obezbijeđen instrumentarij za primjenu.

USTAVNA RJEŠENJA: Država kakva je definirana ustavnim rješenjima može egzistirati i može se, kad se uspostave demokratski odnosi, dograđivati.

Ključno pitanje BiH u istorijskim i međunarodno priznatim granicama, pozitivno je riješeno. To obezbjeđuje prijem BiH u Evropsku uniju i NATO. Kad se to dogodi, opasnost da Srbija opet izvrši agresiju ili anektira dio BiH biće praktično svedena na nulu.

Sigurno je da će Srbi, i dio Hrvata, sve dok se ekstremne snage ne isključe iz politike, opstruirati funkcioniranje države Bosne i Hercegovine, ali ona će pod uticajem SAD, Njemačke i Evropske unije profunkcionirati, ako se ovo mirno rješenje realizira. To neće biti ni brzo ni lako.

TERITORIJALNO RAZGRANIČENJE: Treba objektivno očekivati da će doći do promjena u unutrašnjoj strukturi i ukupnoj organizaciji Države kad ona uđe u Evropsku uniju i kad se budu održavali normalni višepartijski izbori. U tom svjetlu posmatrano, ovakva teritorijalna podjela je podnošljiva. Dobre strane su: integrisano Sarajevo, povezana cijela teritorija Federacije osim Posavine — posebno sa Un-

ska-sanskim kantonom, resursna uravnoteženost (srpski entitet — poljoprivreda, Federacija — industrija i trgovina).

Loše strane su poznate: prva loša strana je podjela na dvoje, umjesto federacije kantona na cijelom teritoriju, zatim, nerazriješeno pitanje Brčkog, ispresijecane komunikacije (kojih je inače malo).

UGOVOR S NATO-om: Ovaj ugovor je vrlo precizan. Ako NATO zaista bude odlučan, postoje velike šanse da se Sporazum brzo i efikasno realizira. To je najveće dostignuće: ako se realizira u cijelom procesu.

Nažalost, ponovno su učinjene greške ekonomske prirode kakve smo imali sa UN. Prilikom koncipiranja ovog dijela ugovora čini se da su naši pregovarači bili neoprezni. Mnogo je loših klauzula prihvaćeno kad su u pitanju troškovi

koje će NATO napraviti i prihodi koji bi morali biti ostvareni da ne dođe do daljeg propadanja naše infrastrukture.

NAJVEĆI PROBLEMI PRIMJENE: Karadžić, Krajišnik i Mladić će učiniti sve da se haos nastavi. Pošto se ne smiju protiviti Miloševiću, oni će isturiti "narod". Pitanje je kako će Zapad i NATO na ovu zamku reagirati.

Drugi problem su izbjeglice. Povratak je "pokriven" Sporazumom, ali ne i instrumentarijem kakav je obezbijeđen razdvajanjem snaga. Sigurno je da će ljudi u jednoj državi doći do svoje imovine kad-tad, ali zaista kada, ostaje veliko pitanje.

Treće pitanje je ponašanje Hrvata. Da li su preostali ekstremisti i oni koji ovo stanje koriste za bogaćenje i pljačku spremni da se konačno primire i dozvole primjenu Sporazuma? Da li uopće postoji odluka među onima koji odlučuju da se jedina još preostala paradržava Herceg-Bosna transformira u dio Federacije?

